
NÄEN SINUT

Valokuvan ja valokuvauksen käyttö lastensuojelutyössä

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Hämeenlinna, kevät 2014

Katri Alanen

HÄMEENLINNA
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Terapeuttinen ohjaustoiminta

Tekijä	Katri Alanen	Vuosi 2014
Työn nimi	Näen sinut- valokuvan ja valokuvauksen käyttö lastensuojelutyössä	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli löytää ja kehittää taidelähtöinen menetelmä työvälineeksi perhetyöhön lastensuojelussa. Työvälineeksi pyrittiin löytämään menetelmä, joka lisää lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta, yhdessä olemista ja tekemistä sekä, joka lisää lapsen nähdyksi ja kuulluksi tulemistä.

Tässä opinnäytetyössäni keskeisiksi tutkimuksen ja mietinnän aiheiksi nousivat kysymykset, miten valokuvaamista ja valokuvaa voidaan käyttää perhetyössä lastensuojelussa? miten valokuvaaminen edistää lapsen nähdyksi ja kuulluksi tulemistä perhetyössä?

Tarkasteltavaksi menetelmäksi työhön valittiin valokuvaaminen ja valokuva. Tietopohjana työssä oli Miina Savolaisen kehittämä voimauttavan valokuvan menetelmä sekä muu aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus. Aineiston muodostivat prosessin aikana otetut valokuvat sekä tekijän omat aiemmat kokemukset valokuvauksesta ja valokuvan käyttämisestä.

Opinnäytetyön valokuvausprojekti ositti, että valokuvaamisen ja valokuvan käyttö on toimiva työväline lastensuojelun perhetyössä. Valokuvaaminen lisää asiakkaan ja työntekijän sekä perheen välistä vuorovaikutusta, antaa työvälineen dialogille ja osoittaa lapselle nähdyksi tulemisen. Valokuvan ja valokuvaamisen käytössä perhetyössä on haasteita, mutta myös monia soveltamismahdollisuuksia.

Avainsanat Valokuvaaminen, lastensuojelu, perhetyö

Sivut 19 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programmed in Crafts and Recreation

Therapeutic Crafts and Recreation

Author	Katri Alanen	Year 2014
Subject of Bachelor's thesis	I see you- in the photo, photography, and the use of child welfare work	

ABSTRACT

The aim was to discover and develop art -based method as a tool family work in child protection. Tool was to find a method that increases the interaction between the child and the parent , spend time together and to do as well , which adds to the child's seen and heard .

This thesis key research topics and thought up the questions of how photography and photos can be used for family work in child protection ? How to promote children's photography seen and heard in family work ?

The method is the work of elected photography and photo. The data base in this work was Miina Savolainen`s (2008) developed method of empowering photography , and other topics related previous researches . The material formed of the photographs which were took during the process , as well as the author's own previous experience in photography and the use of the photographs.

Thesis photography project showed that taking a photo , and the photo is a functional tool for the protection of children in family work . Photographing increases the interaction between customer and the employee, as well as the family, to provide a tool for dialogue and shows the child being seen coming . Using of photo and photography in family work is a challenge, but has many ways to apply it also.

Keywords Photography, child protection, family work

Pages 19 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset	1
1.2	Työelämäyhteys	2
2	TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ LASTENSUOJELU.....	3
2.1	Lastensuojelu.....	3
2.2	Avohuolto.....	4
2.3	Perhetyö.....	6
2.4	Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa.....	7
3	VALOKUVA JA SEN KÄYTÖN MONET MAHDOLLISUUDET	9
3.1	Voimauttava valokuvan menetelmä	10
3.2	Arjen kuvaaminen	10
3.3	Valokuva ja vuorovaikutus.....	11
4	VALOKUVAUSPROSESSIN TOTEUTTAMINEN	12
4.1	Prosessin kulku.....	12
4.2	Aineiston kuvaus ja käsittely.....	13
5	VALOKUVAN JA VALOKUVAAMISEN MERKITYS.....	14
5.1	Valokuvaamisen avulla nähdäksi	14
5.2	Valokuvaamisen tuomat muutokset	14
5.3	Valokuvan ja valokuvaamisen käytön haasteet perhetyössä.....	15
5.4	Johtopäätökset	16
6	POHDINTA.....	17
	LÄHTEET	18

1 JOHDANTO

Entä, jos katsoisit minua aivan hiljaa, keskittyen.
Näkisitkö minut arkesi seasta?
Näkisitkö sen, mitä en sano?
Näkisitkö sävyjä siitä, mitä haluan olla?
Tartu niihin, älä usko siihen, millainen luulet minun olevan.
Tarvitsen siipeni.
Unelmat värjäävät minut sisältä.
Katso minua lempeästi ja auta tulemaan niiden kaltaisiksi.
Usko puolestani silloin, kun maailma on samea ja raskas.
Tahdon, että olemassaoloni tekee sinut onnelliseksi.
Sinun ilosi keventää minua.
(Savolainen 2008.)

Miina Savolaisen runossa kiteytyy hienosti ajatukset ja kysymykset, joita itsekkin voin pohtia ja kysyä päivittäin itseltäni tehdessäni työtä lastensuojelussa. Toisaalta voin hyvin myös samaistua runon myötä asiakkaan näkökulmaan hänen elämästään, tunteesta arkeen sekä elämään. Jokapäiväisessä työssä tulisi huomata pienetkin hyvät asiat ja antaa asiakkaalle tunne siitä, että hänet on nähty hänenlaisenaan, omana ihanana itsenään. Uskotaan häneen ja hänen unelmiinsa. Ollaan lempeästi rinnalla hänen elämässään ja arjessaan. Kaikille ihmisille on tärkeää tulla nähdyksi ja kuulluksi, mutta etenkin lastensuojelun asiakkaille, joilla on usein hyvin rikkonaiset elämät, jotka ovat voineet jatkua sukupolvelta toiselle. Nähdyksi ja kuulluksi tuleminen vahvistaa ihmistä ja käynnistää matkan kohti parempaa huomista.

1.1 Opinnäytetyön tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Lapsen etu sekä oikeus on elää hyvää elämää. Tämä tarkoittaa, että lapsi nähdään hänen laisenaan, kuullaan ja nähdään hänen tarpeensa, ollaan hänelle läsnä, annetaan hoivaa, hellyyttä ja huolenpitoa. Nämä kaikki ovat lähtökohtia työssäni päivittäin. Näitä asioita pyrin lisäämään perheissä ja tuoda asiat näkyviksi vanhemmille. Jokaisen lapsen tulisi saada vanhempiensa kunnioitus ja hyväksyntä, minkä avulla hänelle syntyisi myönteinen kuva itsestään, ja näin lapsi saisi pohjan elämäänsä sekä alun hyvälle elämälle.

Opinnäytetyössäni halusin löytää ja kehittää jotakin taidelähtöistä menetelmää josta saisin uuden työvälineen omaa työskentelyä tukemaan ja vahvistamaan työtäni perheiden parissa. Työvälineeksi halusin menetelmän, joka auttaisi lisäämään lasten ja vanhempien vuorovaikutusta, yhdessä olemista ja yhdessä tekemistä. Ja joka lisäisi lasten nähdyksi tuleamista ja heidän aitoa kohtaamista

ja läsnäoloa. Saisi lapsen oman äänen kuuluviin ja antaisi lapselle lisää työvälineitä ymmärtää omia tunteitaan ja omaa elämäänsä.

Tässä opinnäytetyössä tällaiseksi menetelmäksi valitsin valokuvaamisen ja valokuvan. Itse olen pitänyt aina valokuvaamisesta ja omassa arjessani olen tallentanut muistoja, tapahtumia ja omaa elämääni valokuvoin, joihin olen voinut palata päästen takaisin tapahtumien tunnelmiin. Syksyllä 2013 opinnoissani kävin valokuvatyöpaja opintojakson, jossa tutustuin Miina Savolaisen menetelmään voimauttava valokuva. Menetelmästä olin kuullut jo aiemmin, mutta nyt omakohtaisen työskentelyn kautta tutustuen menetelmään se teki itseen suuren vaikutuksen. Opintojakson aikana mielessäni alkoi nousta kysymyksiä valokuvaamisen ja valokuvan käytettävyydestä ja hyödynnettävyydestä omassa työssäni lastensuojelussa. Opinnäytetyössäni keskeisiksi tutkimuskysymyksiksi nousivat kysymykset: Miten valokuvaamista ja valokuvaa voidaan käyttää perhetyössä lastensuojelussa? Miten valokuvaaminen edistää lapsen nähdyksi ja kuulluksi tulemistä perhetyössä?

Haluan omassa työssäni tuoda enemmän esiin ohjaustoiminnan arteminin osaamista. Tavoitteenani on hyödyntää taidelähtöisiä menetelmiä, jotka ovat ohjaustoiminnan arteminien ominta osaamista ja vahvuutta. Ja tuoda uutta työtettä omaa työtäni rikastuttamaan, sekä löytämään rohkeutta ottaa uusia työmenetelmiä käyttöön työelämässä. Halusin etsiä uuden työmenetelmän joiden avulla on valtava määrä luoda uudenlaisia tapoja kohdata asiakkaat heidän omassa arjessaan ja työskennellä heidän kanssaan.

Opinnäytetyössäni avaan käsitteet lastensuojelu, avohuolto, perhetyö, taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa ja voimauttava valokuva. Opinnäytetyössäni käsitteiden avaamisen kautta haluan myös syventää ymmärrystäni kyseisistä asioista.

1.2 Työelämäyhteys

Yritys on valtakunnallinen lastensuojelun avo- ja jälkihuollon palveluita tuottava, sekä intensiivistä perhetyötä tuottava yritys. Yritys tekee yhteistyötä yli 60 kunnan ja kaupungin kanssa. Yrityksessä on lähes 60 työntekijää. Keskeisiä toimintamalleja työskentelyssä on vanhemmuuden tukeminen, intensiivinen yksilötyöskentely sekä laaja-alainen verkostotyö koko perheen kanssa.

Yritys on syntynyt perustajiensa elämäntilanteiden, rankkojenkin kokemusten, ystäväyden ja monialaisen yhteistyön ansiosta. Ammatillisesti yritys on muodostunut sosiaalialan ja yritysmaailman yhdistyessä monipuolisen tietotaidon ja kehityshaasteisiin tarttumisen johdosta. Toimintaa ovat olleet kehittämässä sosiaalialan ammattilaiset, suuri määrä entisiä

lastensuojelun asiakkaita, lastensuojelun piirissä olevat nuoret sekä heidän vanhempansa.

Itse olen työskennellyt yrityksessä kolme vuotta. Työskentely on hyvin ihmisläheistä, tunneherkkää, kokonaisvaltaista ja intensiivistä. Työntekijän kontakti asiakasperheisiin on tiivis. Sitä kautta perheet tulevat hyvin läheiseksi ja tärkeiksi. Työntekijä ja asiakas yhdessä luovat yhteistyön ja määrittävät työskentelylle tavoitteet ja keinot. Aluksi on tärkeä saada luotua hyvä ja vahva luottamussuhde asiakkaan ja työntekijän välille. Yhteistyöhön perheiden kanssa vaikuttavat monet asiat mm. työyhteisön ja työntekijän ihmiskäsitys, käsitys vuorovaikutuksesta, sekä käsitys lasten ja vanhempien välisestä suhteesta. Tasavertaisuus on myös tärkeää asiakkaan ja työntekijän välillä. Tasavertaisuus suhteessa merkitsee asiakkaan vastuuttamista omassa arjessa, ja työntekijän osalta se tarkoittaa vastuuta prosessista. Näiden lisäksi työtä ohjaa konkreettisesti yrityksen ideologia ja palvelu, sekä erilaiset työskentelymenetelmät, työvälineet.

Erilaiset työskentelymenetelmät ovat välineitä tiettyyn tavoitteeseen pääsemiseksi, joka voi olla luottamus- ja yhteistyösuhteen rakentuminen, asiakkaan nähdäksi ja kuulluksi tuleminen ja kohtaamisen tukeminen. Menetelmän tehtävänä on myös selkeyttää perheen tilannetta, toimia keskustelun apuvälineenä ja vauhdittaa muutosta perheessä. Työskentelyssä täytyy kuitenkin muistaa, ettei uusien menetelmien luominen tai vanhojen menetelmien käyttö ole itsetarkoitus, sillä jos näin on työskentelystä häviää yksilö. Työskentely keskittyy liikaa menetelmään, eikä tavoitteiden saavuttamiseen asiakkaan kanssa. (Kaikko, K. & Friis, L. 2013.)

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ LASTENSUOJELU

Lasten suojeleminen ei ole uusi asia, sillä jo 1800-luvulla tehdaslait ovat aloittaneet toimenpiteet lasten suojelemiseksi. Vuonna 1936 laadittiin ensimmäinen lastensuojelulaki. Se mitä lapsen edulla ja erityisellä suojelulla ymmärretään, siihen antavat puitteet YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus. Tähän asiakirjaan perustuu lapsen etu ja oikeus suojeluun. (Puonti, Saarnio, & Hujala 2004.)

Tässä luvussa käsittelen ja avaan käsitteet lastensuojelu, avohuolto, perhetyö ja taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa. Kerron käsitteistä lyhyesti ja pääpiirteittäin.

2.1 Lastensuojelu

Jos lapsen elinolosuhteet ovat sellaiset, etteivät ne pysty vastaamaan lapsen tarpeisiin, eikä lapsen etu toivotulla tavalla toteudu, tällöin on yhteiskunnalla

oikeus ja velvollisuus puuttua lapsen elämään. Ensisijainen vastuu lasten hyvinvoinnista on vanhemmilla ja muilla lasten huoltajilla. Heidän tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi. (Lastensuojelulaki 417/2007)

Laki lapsen huollosta ja tapaamisesta (361/1983, 1 §) määrittelee, mistä lapsen huolto koostuu. Sen mukaan lasta tulee kasvattaa siten, että hän saa osakseen ymmärtämystä, turvaa ja hellyyttä. Lasta ei saa alistaa, kurittaa ruumiillisesti tai kohdella muulla tavoin loukkaavasti ja hänen itsenäistymistään ja kasvamistaan aikuisuuteen tulee tukea ja edistää. Lastensuojelusta säädetään lastensuojelulaissa (417/2007). Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lain mukaan lastensuojelu jakautuu ehkäisevään lastensuojeluun ja lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua on lastensuojelutarpeen selvitys ja asiakassuunnitelman tekeminen, avohuollon tukitoimien järjestäminen, lapsen kiireellinen sijoittaminen, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto.

2.2 Avohuolto

Lastensuojelutyössä suurin osa on avohuollon tukitoimia. Avohuollon avulla tuetaan lasta ja perhettä niin, ettei huostaanottoa tai sijaishuoltoa tarvita.

Avohuollon tukitoimia tarjotaan sosiaalihuollosta, jos lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä, taikka jos lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään. Avohuollon tukitoimien tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä, sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kasvatuskykyä ja –mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia toteutetaan mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä lapsen ja vanhempien, huoltajien tai muiden lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavien henkilöiden kanssa. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Avohuollon tukitoimia ovat muun muassa seuraavat muodot.

Tukihenkilö tai tukiperhe. Tukihenkilö tapaa lasta sovitusti ja säännöllisesti, näin lapsi saa tukea ja apua omaan elämäänsä. Jos lapsella on tukiperhe, hän voi vieraila tukiperheessä esimerkiksi viikonloppuisin ja lomilla.

Perhetyö tukee perhettä heidän arjessaan, perhetyöntekijä käy sovitusti perheen kotona, auttaa arjen sujumisessa sekä tukee vanhempia lasten kasvatuksessa.

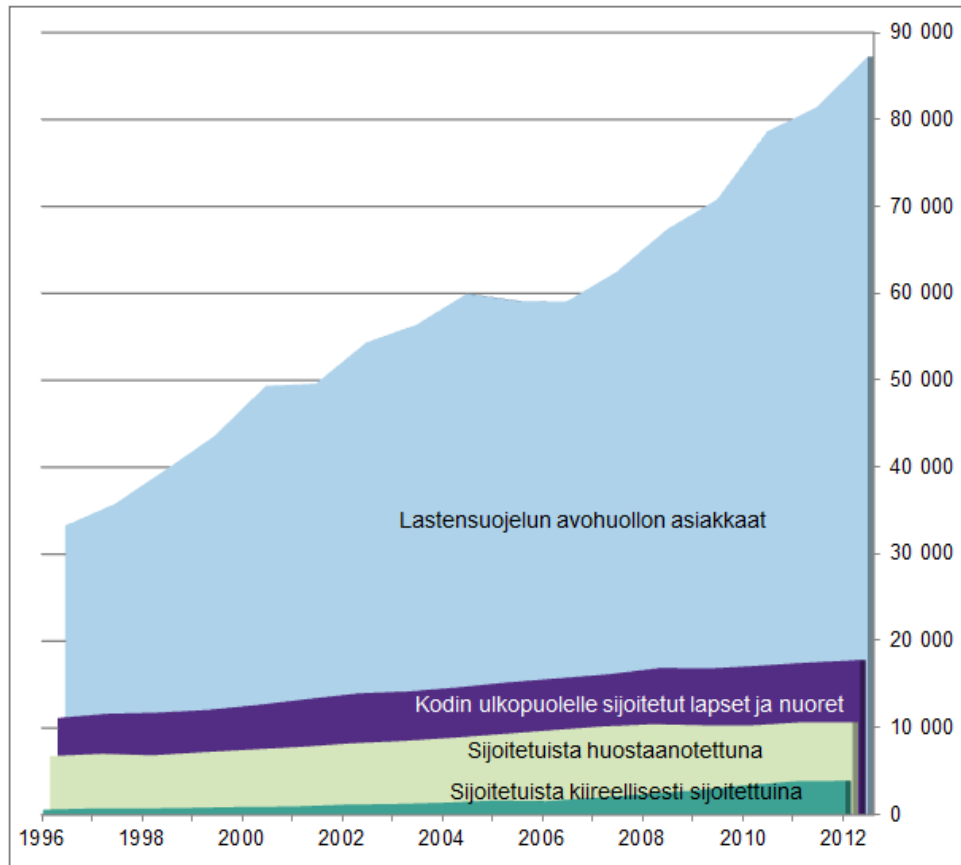
Lastenhoidonjärjestäminen. Lapsille järjestetään päivähoitopaikka tai iltapäiväkerho, jotka tukevat perheen arkirytmää sekä helpottavat vanhempien arkea.

Avohuollon sijoitus. lapsi voidaan sijoittaa lyhytaikaisesti yksin sijaisperheeseen tai lastensuojelu laitokseen, jos aikaisemman kevyemmät toimenpiteet eivät ole auttaneet lasta ja perhettä saamaan elämäänsä hallintaan.

Rahallisesti perheitä voidaan tukea esimerkiksi lastenkoulunkäynnin, harrastusten ja lomatoiminnan tukemisessa rahallisesti. Sekä toimeentulotukea voidaan perheille myöntää lastensuojelullisin perustein.

Erilaisten yhteisöjen palvelut ja vertaistuki ovat myös hyvä apu perheille. Terapiapalvelut, lapsi tai perhe voidaan ohjataan esimerkiksi perheneuvolaan saamaan terapiavalveluita.

Kunta tai kaupunki tarjoaa palveluita mahdollisuuksien mukaan omina palveluinaan tai ostaa palvelut niiden tuottajilta. Lastensuojelun asiakasmäärä kasvaa koko ajan. Vuonna 2012 lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 87 196 lasta ja nuorta. Tämä on 7 prosenttia enemmän kuin vuonna 2011. (Kuvio1)

KUVIO 1. Lastensuojelun avohuollon asiakkaat sekä kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret vuosina 1996–2012

Lähde: Lastensuojelu.SVT.TH

2.3 Perhetyö

Lastensuojelulaki velvoittaa kunnan sosiaalitoimen järjestämään yksilö- ja perhekeskeistä lastensuojelua. Perhetyötä tehdään pääsääntöisesti lastensuojelun avohuollossa ja sijaishuollossa. Kunnallisen perhekeskeisen lastensuojelutyön lisäksi kolmannen sektorin panos on merkittävä. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelulain perusteluissa ([HE 272/2007 vp, Eduskunta](#)) perhetyöllä tarkoitetaan esimerkiksi perheen kotona tehtävää perhetyötä, joka voi olla perhetyöntekijän antamaa keskusteluapua ja tukea erilaisissa arjen toiminnoissa. Perhetyöllä voidaan muun muassa tukea vanhempia heidän kasvatustehtävässään, tehdä vanhemmuuden arviointia ja järjestää lapselle hänen hyvinvointiaan tukevaa toimintaa. Perhetyö on usein käytännön avun ja psykososiaalisen tuen yhdistelmä. (Lastensuojelulaki 417/2007.)

Lastensuojelun perhetyöntekijän työn sisällön kuvauksessa lastensuojelun perhetyön todetaan olevan lastensuojelulain tarkoittamaa perhe- ja yksilökohtaista, ennalta ehkäisevää tai korjaavaa avohuollon tukitoimintaa ja sellaisena myös lastensuojelun sosiaalityön menetelmä. (Lastensuojelulaki 4172007.)

Oma työni Neljässä Asteessa sijoittuu kolmannen sektorin ja avohuollon toimijaksi. Työssämme työmuotomme on perhetyö. Työssäni tapaam perheitä heidän omassa koti- ja elinympäristössään. Tapaan yhtä asiakas perhettä 36 tuntia kuukaudessa eli viikossa noin 9 tuntia. Perhettä tavataan viikossa keskimäärin kolme kertaa. Tapaamisten sisältöinä ovat harrastaminen ja hauskanpito, kodin asiat ja asioiden hoito, perhetapaaminen, vanhemmuus ja verkosto. Näiden aihepiirien sisällä työskennellään perheen kanssa yhteistyötä siten, että saadaan perheen arki sujuvammaksi ja toimivaksi Tavoitteena on että, vanhemmat jaksaisivat paremmin arkea ja pystyisivät näin paremmin olemaan lapsilleen rakastavia, huolehtivia ja lasten tarpeet huomioon ottavia vanhempia.

Työskentely kasvattaa vanhemmuuden kykyä, vahvistaa perheen tukiverkkoa ja parantaa perheen jäsenten keskinäistä vuorovaikutusta. Kun kodin toimintamallit ja ilmapiirit rakentuvat parempaan suuntaan, lapsi voi asua edelleen kotona. Työssämme rakennamme raameja kaaoksen keskellä ja autamme vanhempia kokemaan sisäistä turvaa niin että muutos koti vastuullista ja täyttä elämää tulee koko perheelle mahdolliseksi. Keskeinen päämäärä työssä on luoda muutos ongelmien ratkaisuun keskittyvästä työtavasta tarpeiden täyttämiskeskiseen työtapaan. Oireiden sijasta suuntaamme huomion ihmisen todellisiin tarpeisiin, minkä seurauksena niin aikuisten kuin lastenkin perustarpeet alkavat täytyä ja onnellisuuden kokeminen lisääntyy. (Neljä Astetta oy 2013.)

2.4 Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa

Taidelähtöiset menetelmät ovat taiteen soveltavaa käyttöä työmenetelminä erilaisten ihmisryhmien kanssa. Menetelmissä yhdistellään sopivalla tavalla eri taiteenlajeja. Musiikkia, liikettä kuvaa, tekstiä jne. Työskentelyssä ei ole tarkoitus luoda taidetta vaan menetelmän avulla ihminen voi toteuttaa itseään. Taide toimii kommunikaatioin ja vuorovaikutuksen vahvistajana etenkin niillä tunnealueilla, joissa kieli ei löydä luontevasti yhteyttä itseen tai muuhun maailmaan (Häkämies 2005). Menetelmä antaa keinoja ja välineitä itse ilmaisuun. Menetelmällä pyritään saamaan monipuolisempi kuva itsestä ja elämästä. Menetelmällä voidaan etsiä ja löytää uusia tapoja ja vaihtoehtoja olla kosketuksissa itseensä ja ympäristöön.

Taidelähtöisillä menetelmillä pyritään rikastamaan kanssakäymistä arjessa, sen avulla saamaan aisti ja mieli liikkeelle sekä houkuttelemaan esiin

kokemuksia ja tunteita. Taide syventää tietoa ja ymmärrystä. Taiteellinen työskentely mahdollistaa symbolisen etäisyyden, jonka avulla voi esiin nousta jotain sellaista, jolle muuten ei löytäisi sanoja tai muotoa. Taiteen avulla saadaan myös välineitä sosiaaliseen kasvuun ja oppimiseen. Taidelähtöisten menetelmän avulla myös itsetunto kasvaa ja vahvistuu, kun itsestä löytyy uusia piirteitä ja osaamista. (Känkäinen 2006b.)

Ihmisen kykyä eritellä omaa elämäänsä ja tietoisuutta omista tunteistaan on alettu pitämään yhä keskeisimpänä tekijänä ihmisen hyvinvoinnin ja elämässä selviytymisen kannalta. Tunne-elämää pystytään rikastamaan, kun eri aistit otetaan monipuolisesti käyttöön. Luovan ongelmaratkaisukyvyyn lisääntymisen on havaittu edistävän pärjäämistä muillakin elämänalueilla. (Känkäinen 2004.)

Känkäinen kirjassaan kertoo kuinka viimeisen kahden vuosikymmenen aikana on kertynyt runsaasti kokemuksia ja havaintoja taidelähtöisistä menetelmien soveltamisesta lastensuojelussa Suomessa. Tutkimuksen ja kokemus ovat osoittaneet, että toiminnalliset taidelähtöiset menetelmät ovat hyvä lisä sekä vaihtoehto keskustelemaan sosiaalityön rinnalle. Taidelähtöiset ja toiminnalliset menetelmät ovat laajentaneet ja monipuolistaneet merkittävästi lastensuojelun menetelmätarjontaa. Ne ovat antaneet myös lapsille uusia välineitä ja keinoja itsensä ilmaisemiseen. On hyödyllistä, että lapsella on kyky ilmaista itseään, tunteitaan ja tunnistaa erilaisia tunteitaan, sillä se on suojaava tekijä lapselle tulevaa elämää ajatellen. (Känkäinen 2006a)

Kokemusteni perusteella olen työssäni huomannut, että lastensuojelun asiakasperheiden lapset ovat usein varttuneet haavoittuvissa ja vaikeissa kasvuoloissa, jolloin varsinkin he tarvitsivat monimuotoisia kuulluksi ja nähdyksi tulemisen tapoja, jotta lapsi pääsisi kosketuksiin tunteidensa ja oman elämänhistoriansa kanssa. Lapsen tulisi saada tunne, että hän kykenee jollain tavoin tunnistamaan omaan elämäänsä liittyvät toiveet, tarpeet ja unelmansa. Tämän avulla lapsi huomaa, että hän pystyy sitä kautta vaikuttamaan oman elämänsä kulkuun. Lapselle on merkityksellistä, että hän löytää yhteyden, kuulumisen ja ylpeyden omasta kulttuurisesta perimästä, jotta hän voi liittyä osaksi sukupolvien ketjua (Moss 2009).

Lapsi tarvitsee leikkiä ja elämyksiä muodostaessaan suhdetta itseensä ja ympäröivään maailmaan. Jos lapsi joutuu elämään ja olemaan pitkään haavoittavissa ja huonoissa oloissa, hän voi menettää kykynsä leikkiä ja iloita. Taiteen ja leikin maailma on lapsen kehitykselle tärkeä väylä ja taide ruokkii lapsen mielikuvituksen kertymistä. Toisaalta tiedetään, että traumaattisia asioita kokenut lapsi saattaa menettää kykynsä leikkiä (Hughes 2006).

Lasta suojaavien tekijöiden tunnistaminen ja vahvistaminen on tärkeää lapsen ja nuoren pärjäämisen kannalta. Lastensuojelun yhtenä tehtävänä on luoda tilaa voimavarojen ja tunneilmaisun vapauttamiseen. Tässä tehtävässä taide voi olla merkittävänä apuna ja antaa välineitä myös vaikeiden asioiden

käsittelyyn. Taide voi tarjota lapsen ja nuoren kohtaamiseen uudenlaisen tavan, jossa yhdessä tekeminen on sallittua ja toivottavaa. Taiteen avulla voi päästä ajatusten ja sanojen taakse, tilaan, jossa voi tuottaa sen, mikä on tuloillaan. (Janhunen 2006.)

3 VALOKUVA JA SEN KÄYTÖN MONET MAHDOLLISUUDET

Vuonna 1839 julkaistiin virallisesti ensimmäinen valokuva. Nykyään valokuvat ympäröivät meitä kaikkialla ja valokuvaamisesta on tullut meille jokapäiväistä ja arkista. Kuviin tallennetaan tärkeitä muistoja ja tapahtumia mm. ristiäiset, häät ja hautajaiset. Näin tallennamme omaa elämäntulkintaa eli dokumentoimme elämäämme. Elämässämme olevat tapahtumat eivät ole enää vain hajanaista muistitietoa, vaan hyvistä ja huonoista hetkistä on kuva johon voidaan aina palata. Kuvan avulla voidaan palauttaa mieleen menneen elämän hetkiä ja tunnelmia. Kuvassa myös itseään on helpompi tarkastella, ikään kuin etäältä. (Mannermaa 2000)

Psykologi ja valokuvaaja Lauri Mannermaa (2000) sanoo, että valokuvissa on pintaa syvempi taso, jonka tavoittaminen vaatii uudenlaista ajattelua, mutta avautuu, jos asiaan paneutuu. Valokuvat antavat meille paljon informaatiota elämästämme, sekä itsestämme, näitä asioita tutkiessamme, sekä niistä puhuminen luo terapeutista potentiaalia. Kuvat esittävät asioita, esineitä ja ihmisiä. Ne näyttävät tilanteen. Lisäksi kuvaan kätkeytyy elementtejä, jotka eivät ole silmin havaittavia. Kuvat herättävät meissä monenlaisia tunteita, sekä virittävät tunnelmia ja ajatuksia. Kuvissa ihmisten asennot, eleet ja ilmeet, tuovat mieleen asioita, jotka ovat unohtuneet tai niitä ei ole katsojalle aiemmin ollut edes olemassa. Kuvaa voidaan käyttää apuna kun halutaan palata menneeseen, muistoihin ja elämän solmukohtiin. Mielikuvat ja niihin liittyvät tunteet sekä perheen vuorovaikutussuhteet voidaan saavuttaa valokuvien avulla.

Valokuvaa voidaan käyttää monella eri tavalla. Voidaan valokuvata, olla kuvattavana, tarkastella olemassa olevia kuvia tai voidaan käyttää vanhoja perhekuvia ja tehdä uusia kuvia. Valokuvaustilanne on merkityksellinen, huolimatta siitä, kuinka onnistuneita valmiit valokuvat ovat taiteellisessa tai teknisessä mielessä. Nyky-yhteiskunnassa melkein jokaisella on puhelin ja vieläpä sellainen missä on kamera. Näin jokaisen on helppo tallentaa kuvaamalla omaa arkeaan. Kuvia jaetaan ja niitä kommentoidaan ystävien ja tuttavien kanssa sosiaalisessa mediassa. Kuvaamisesta ja kuvattavana olemisesta on tullut arkipäivää, joten kuvaamista on luontevaa käyttää työvälineenä. (Mannermaa 2000.)

3.1 Voimauttava valokuvan menetelmä

Voimauttava valokuva on Miina Savolaisen kehittämä, empowerment-käsitteen sisältöihin perustuva sosiaalipedagoginen menetelmä, jota on sovellettu 2000-luvun ajan kasvatus-, hoito- ja terapeuttisen työn aloilla. Menetelmää käytetään yksilöllisen identiteettityön lisäksi perheen ja työyhteisön vuorovaikutussuhteiden vahvistamiseen sekä toimintatapojen reflektointiin ja kehittämiseen. (Savolainen 2008.)

Tässä opinnäytetyössä toteuttamani valokuvaustyöskentelyn taustalla oli Miina Savolaisen kehittämä voimauttava valokuva- työmenetelmä. Taide- ja sosiaalikasvattaja Miina Savolainen on kehittänyt sosiaalipedagogisen menetelmän, jonka avulla valokuvaa voidaan käyttää voimaantumisprosessin aikaansaajana.

Voimauttavan valokuvan menetelmä perustuu valokuvien kykyyn tallentaa tilanteita, tehdä näkyväksi ja jäsentää kuvattavan elämäntarinaa. Kuviin tallentuu identiteetin eri puolia ja rooleja sekä yhteisön ihmissuhteita ja yhteistä historiaa. Valokuvaustilanteessa voidaan irrottautua hetkeksi todellisuuden jatkumosta ja painottaa sen arvoa kuvassa oleville ihmisille. Voimauttava valokuva ei ole valokuvaterapiaa, vaan terapeuttinen taidekasvatusmenetelmä, jota kuka tahansa voi omakohtaisen tutustumisen jälkeen käyttää työssään tai muilla elämänsä osa-alueilla. Voimauttavan valokuvauksen taustalla on Savolaisen toteuttama yhteisöllinen valokuva projekti Maailman ihanin tyttö, joka on vuosina 1998-2006 toteutettu Hyvösen lastenkodissa kymmenen tytön kanssa. (Savolainen 2008.)

Voimauttavassa valokuvassa on neljä keskeistä osa-aluetta, jotka ovat albumikuvat, omakuva, valokuvatilanteen vuorovaikutus ja arjen kuvaaminen. Näistä osa-alueista kaksi viimeksi mainitsemaani on sellaiset joihin opinnäytetyössäni halusin keskittyä.

3.2 Arjen kuvaaminen

Perheenjäsenten kanssa toteutetut valokuvaprojektit kätkevät taakseen upeita, koskettavia tarinoita ja kuvaustilanteisiin välittyntä hienovaraista vuorovaikutusta ja toisen ihmisen syvällistä kohtaamista. Kuva-aineisto tuo näkyväksi työn ja perheen yhteensovittamisen elämäntarinoiden ja elämäntapojen moninaisuuden ja samalla niiden takana olevat kaikille ihmisille hyvin samankaltaiset tarpeet kokea läheisyyttä ja jakaa elämänkaaren onnen ja surun hetket rakkaiden ihmisten kanssa. (Savolainen 2008.)

Mielestäni perheiden arjessa kuvaaminen tekee näkyväksi monia perheen asioita. Arjessa tavoitteellinen kuvaaminen merkitsee valokuvaamista elämän ajankohtaisista, voimavarjoja syövästä asioista ja tukee niiden työstämistä,

sekä kuvaamista voimaa ja iloa tuottavia asioita, sekä niiden vahvistamista valokuvaamalla. Kuvaamalla voidaan vahvistaa haluttuja yksilön tai yhteisön näkökulmia. Valokuvaus tilanteissa, kuvausprosessissa on läsnä vuorovaikutus, palautteenanto, sekä mahdollisuus tehdä tärkeitä asioita näkyväksi. Kuvan avulla voidaan selkeyttää hajanaisia ja ristiriitaisia asioita. Kuvien avulla voidaan saada lohtua ja voimaa hankaliin tilanteisiin ja asioihin, sekä kuva voi tukea muutosprosessissa. Valokuva tilanne herättää tärkeitä oivalluksia toisen ihmisen kohtaamisesta perheessä ja työssä.

Kun kuvattava tuntee olonsa kuvaustilanteessa turvalliseksi, kameran ja kuvaajan edessä voi tällöin kääntyä ikään kuin sisäänpäin. Voi kuunnella miltä itsestä juuri sillä hetkellä tuntuu ja millaisen tunnelman haluaa itsestään välittää valokuvaan. Ja näin kuvattava tulee nähdyksi.

3.3 Valokuva ja vuorovaikutus

Valokuvaushetki on erityinen vuorovaikutustilanne. Valokuvaustilanteessa on tärkeää kiinnittää huomiota tasavertaisuuteen. Valokuvaamisesta tulee helposti vallankäyttöä, jos kuvaaja kontrolloi liikaa kuvassa olevaa ihmistä. Monilla ihmisillä on tästä epämiellyttäviä kokemuksia. Usein koulukuvaus on saatettu kokea ahdistavana tilanteena, jossa joku muu määrittelee, miten, missä asennossa ja ilmeessä kuvassa tulee olla, jotta sukulaiset tykkäävät. Paljon perheessään kuvatut lapset saattavat kyllästyäkin kuvaamiseen, etenkin jos kuvaustilanne edellyttää kameralle hymyilemistä ja keinotekoisia irrottautumista meneillään olevasta puuhasta. Lapset ovat tottuneet olemaan aikuisten kuvattavina heidän toivomillaan tavoilla. Siksi tuo erityistä iloa, että lapsi saa itse kuvata vanhempansa, sisaruksiaan tai hänelle tärkeitä asioita ihmisiä. Lapselle roolinvaihto merkitsee arvonantoa ja vastavuoroisuutta, aikuinen kuuntelee lasta, haluaa tulla lapsen näkemäksi ja antaa lapsen osoittaa rakkauttaan. Kameran antaminen lapsen käyttöön, näyttää hänelle, että hänen ajatuksiaan ja näkökulmiaan pidetään kiinnostavina ja tärkeinä. Aikuiselle kuvaajana toimiminen tarjoaa tilaisuuden pysähtyä ja keskittyä näkemään, mikä tässä ihmisessä, omassa lapsessa tai esimerkiksi puoliossa on ainutlaatuisia ja kaunista. Vaikka asia kuulostaa jopa itsestään selvältä, se toimii konkreettisesti tuoden uutta juuri tämän ihmisen näkemiseen, vaikka hyvää ei hänessä olisi koskaan ollutkaan vaikea nähdä. Samalla valokuvaus tilanne mahdollistaa oppimaan tunnetasolla läsnä olevaa, dialogista vuorovaikutusta toisen ihmisen kanssa.(Savolainen 2008.)

Valokuvaamisessa voimauttavan kuvan idea tulee esiin kun kuvaaja kuuntelee kuvattavaa, miten hän haluaa tulla nähdyksi? miten tuntee olonsa mahdollisimman ihanaksi, hyväksi ja kuvaamisen arvoiseksi, jotta aukiolon tunne ja keskittyminen välittyvät kuviin. Voimauttavan kuvaustilanteen voimasuhteet toimivat päinvastoin kuin kulttuurisesti tunnetun

kuvaustilanteen, jossa kuvaajalla on valta päättää millaisena ja miten halua nähdä kuvaamansa ihmisen. Hienovaraisesti kuvaaja voi kuitenkin ohjata kuvassa olevaa ihmistä, antaa hyvää palautetta ja toimia hänelle peilinä. Kun taas kuvattava ihminen, kuvan päähenkilö opettelee kohtaamaan kameran aiheuttamia mahdollisia epävarmuuden tunteita ja luottamaan siihen, että kuvaaja haluaa nähdä hänet hyvänä ja kuuntelee hänen toiveensa. Näin valokuvatuksi joutuminen opettaa heittäytymistä toisen ihmisen varaan, luottamista, yhteistyötä ja omasta itsekontrollista hellittämistä. (Savolainen 2008.)

4 VALOKUVAUSPROSESSIN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön toteutin työni lomassa oman yhden asiakasperheeni kanssa. Työskentely muotoni opinnäytetyössä on case-työskentely. Työotteeni prosessissa oli asiakaslähtöinen ja sensitiivinen. Tämä tarkoittaa, että työskentely eteni herkästi aistien tilannetta ja tapahtumia perheen arjessa. Ohjaajana vein työtä eteenpäin avoimin mielin ja perhettä kuunnellen, tartuin tilanteisiin, joita prosessi toi tullessaan ja jatkoin näistä lähtökohdista eteenpäin.

Tässä luvussa käyn läpi sen miten toteutin aineistonkeruun opinnäytetyöhöni ja mitä tein valokuvausprosessin aikana. Miten prosessini sai alkunsa, mitkä olivat lähtötilanteet ennen työskentelyn aloittamista. Tämän lisäksi kuvaan, miten prosessi eteni ja miten valokuvaprosessi päättyi.

4.1 Prosessin kulku

Tässä opinnäytetyössä tarkastelu ja prosessi kohdentui yhteen perheeseen, johon kuuluu äiti ja alakoulun toisella luokalla oleva 8-vuotias poika. Poika saa arjessa raivokohtauksia, käyttäytyy tottelemattomasti ja uhmakkaasti verbaalisesti, sekä fyysisesti. Käytöksen myötä äiti on arjessa väsynyt ja tilanteeseen täysin kyllästynyt. Perheen arki on vauhdikasta, sekavaa ja kaoottista. Koulussa pojalle tarjotaan tehostettua tukea opiskeluun. Pojan diagnoosit ovat hyperkineettinen käytöshäiriö ja muu kasvatukseen liittyvä ongelma.

Ennen valokuvausprojektin aloittamista olin työskennellyt perheen kanssa noin puoli vuotta. Olin saanut luotua poikaan ja äitiin hyvän luottamuksellisen suhteen, mikä antoi hyvän pohjan projektin aloittamiselle. Keskustellessani perheen kanssa he suhtautuivat projektiin avoimesti ja innostuneesti. Itse ajattelin, että poika olisi juuri sopiva henkilö tämän kaltaiseen projektiin. Arjessa poika hakee ja kaipaa paljon huomiota ja riehuminen vuoksi saa helposti vain negatiivista huomiota ja palautetta. Ajattelin, että kameran edessä poika tulisi nähdäkseni ja näin saisi kaipaamaansa huomiota.

Pidin tapaamisillamme aina kameraa mukana ja otin pojasta kuvia hänen arjessa. Pikkuhiljaa totutin häntä kameraan. Poika otti kuvaamisen hyvin ja alusta alkaen tykkäsi olla kameran edessä kuvattavana. Alkuun ehdotin pojalle myös, että hän voisi ottaa myös ohjaajasta kuvia, mutta poika ei halunnut. Poika nautti kameran edessä olemisesta ja teki kaikenlaisia temppuja ja ilmeitä, joista pyysi ottamaan kuvan. Pian poika alkoi jo kysyä, kun menin tapaamisille, että onhan sulla kamera mukana. Kun tapaamisella oli tarkoitus tehdä pojan mielestä jotain tylsempää, kuten oman huoneen siivoamista, tiskausta ynnä muuta sellaista, poikaa oli vaikea innostaa ja motivoida tekemiseen. Kamera auttoi tässä. Kun ehdotin pojalle, että voin ottaa kuvia, kun hän tiskaa ja voimme sitten näyttää kuvia äidille, mitä on tehty, poika innostui tekemisestä aivan uudella tavalla. Äidille näyttäessämme kuvia poika oli innostunut ja ylpeä, halusi näyttää kuvat äidille heti hänen tultuaan kotiin. Poika selosti kuvien tapahtumia äidin niitä katsellessa, tilanteessa äidillä ja pojalla oli hyvävuorovaikutus. Kuvien katseluhetkessä poika koki uudelleen nähdyksi tulemisen tunteita, äidin katsellessaan hänen kuvia.

Projektin loputtua perheen tapaamisilla minulla ei enää ollut kameraa mukana, sillä halusin havaita mitä tapahtuu ja kuinka poika reagoi asiaan. Poika kyseli usein kamerasta ja muisteli aikaisempia tilanteita joissa oli kamera mukana ja joista otettiin kuvia. Tästä päättelin, että kuvaustilanteet ja -hetket ovat olleet pojalle merkityksellisiä ja jääneet hyvin hänen mieleen. Pojan puheesta voi kuulla ylpeyttä kun hänen kertoo olleensa kuvattavana. Poika on kuvaushetkistä kertonut myös kavereilleen. Tulevaisuudessa tulen käyttämään valokuvaamista työvälineenäni perheen kanssa työskennellessäni. Aion käyttää otettuja kuvia perheen kanssa työskennellessä, sekä työstämme otettuja kuvia erilaisin taiteen menetelmin.

4.2 Aineiston kuvaus ja käsittely

Valokuvaprosessin aikana otin pojasta paljon valokuvia. Yhteensä kuvia oli noin 300 kappaletta. Kuvausajankohta oli syksy ja alkutalvi 2013. Tapaamisia pojan kanssa oli viikoittain n. kolme kertaa ja yhdellä kertaa n. 3-4 tuntia. Kuvia otin pojasta hänen omassa arjessaan ja kotiympäristössään. Tekniseen ja taiteelliseen puoleen en kiinnittänyt kuvissa huomiota, vaan tärkeintä oli, että saimme talteen pojasta hetkiä ja tapahtumia, jotka olivat hänelle merkityksellisiä. Tämän lisäksi tallennettiin myös ihan arkisia normaaleita kotitöitä ja kotona oleilua.

Kuvaustilanteiden jälkeen katsoimme kameran näytöltä pojan kanssa kuvat läpi, ainakin kerran usein poika halusi selata kuvat useaan kertaan läpi. Keskustelimme kuvista ja niissä olleista tilanteista, tapahtumista, ilmeistä ja eleistä. Kuviin palattiin usein tapaamisilla keskusteluissa.

5 VALOKUVAN JA VALOKUVAAMISEN MERKITYS

Tässä luvussa esittelen keskeisiä valokuvausprosessin tuottamia tuloksia siitä, miten valokuvausta ja valokuvaa voi käyttää lastensuojelun perhetyössä asiakasperheen kanssa toimiessa. Teemat seuraavissa luvuissa ovat pojan nähdyksi tuleminen äidille ja ohjaajalle, sekä näiden kautta pojan käyttäytymisessä ja vuorovaikutustaidoissa tapahtuvat muutokset. Viimeisessä alaluvussa kerron myös valokuvan ja valiokuvaamisen haasteista perhetyössä.

5.1 Valokuvaamisen avulla nähdyksi

Valokuvaus prosessin aikana havaitsin pojan motivoituvan paremmin kotitöiden tekemiseen kuvaamisen avulla. Kotitöitä tehdessään poika toivoi ohjaajan ottavan hänestä kuvia, hänen keskittyessään tiskaamiseen, imurointiin, ruuanlaittamiseen, oman huoneen siivoamiseen ja roskien vientiin. Tiskatessaan poika kertoi tiskaavansa äidin lempimukia ja halusi tästä tilanteesta otettavan kuvan. Tästä kommentista päätellen poika halusi tuoda julki, että hän tiesi, mikä on äidille tärkeää ja mistä hän välittää. Valokuvauksen yhteydessä pojan suhtautuminen ja puheet äitiä kohtaan olivat asiallisia ja lempeitä, jotka poikkesivat hänen normaalista puhetyylistään äitiä kohtaan.

Kuvaustilanteessa poika ilmaisi halukkuutensa näyttää kuvia myös äidille, jotta äiti näkisi kuinka monipuolisesti ja ahkerasti hän on kotitöitä tehnyt. Itse koen, että pojan oli helpompi kertoa asia äidille valokuvan kautta kuin suoraa sanoin kertoen. Valokuvat tekivät myös äidille konkreettisemmaksi tehdyt työt, kotitöiden monipuolisuuden ja määrän, sekä pojan taidot. Yhdessä kuvia katsellessa ja niistä keskustellessa poika sai hyvää palautetta tekemisestään ja kiitosta, jolloin poika sai onnistumisen kokemuksen myös äidin palautteen kautta. Näin poika sai aiheen olla ylpeä itsestään sekä tunsivat olevansa hyödyksi ja tarpeellinen äidin silmissä.

5.2 Valokuvaamisen tuomat muutokset

Silloin kun kamera oli tapaamisessa mukana, huomasi, että pojan käytös muuttui rauhallisemmaksi ja riehuminen vähentyi. Poikaa oli myös helpompi motivoida hyvään käytökseen sekä poika kuunteli ja otti paremmin ohjeita vastaan. Kameran mukana olo todisti pojalle, että minä ohjaajana varmasti huomaan hänet ilman huomionhakua ja liiallista riehumista. Valokuvista pystyimme yhdessä pojan kanssa tarkastelemaan hänen toimintaansa ja käytöstään sekä keskustelemaan niissä näkyvistä muutoksista pojan käyttäytymisessä. Kuvien avulla palasimme kuvaushetken tunnelmaan ja tunteisiin. Poika löysi paremmin sanoja käyttäytymiselleen sekä ymmärsi käyttäytyneessä sopimattomasti katsellessaan itseään kuvista. Poika muisteli

myös hänelle mukavia ja tärkeitä tapahtumia ja kertoi niistä ylpeänä äidille. Käytin kuvia myös palatakseni sovittuihin asioihin ja virkistääkseni pojan muistia. Esimerkiksi olimme ottaneet kuvia kun kirjoitimme kodin toimintamalleista ja säännöistä. Poika poseerasi kuvissa tehtyjen ja allekirjoitettujen sopimusten kanssa. Pojan rikkoessa sovittuja sääntöjä oli helppo palata kuvaan ja muistuttaa, että hän oli hyväksynyt säännöt. Pelkästään keskustelemalla poika väitti unohtaneensa koko sopimuksen.

Projektin aikana havaitsin, kuinka hyvä työväline valokuvaaminen voisi olla työntekijälle lastensuojelun perhetyössä. Työssäni perheiden kanssa työskentely kestää viisitoista kuukautta, jolloin työskentelyn aikana perheen lähtötilanne helposti unohtuu. Olisi hyvä matkan varrella dokumentoida työskentelyn etenemistä kuvin raportoinnin lisäksi, sillä kuvat kertovat enemmän kuin tuhat sanaa ja valokuvien tunnelmiin ja tilanteisiin on helppo sekä nopea palata. Matkan varrella otettuja kuvia on helppo käyttää keskustelun tukena, näin lapset saadaan myös helpommin osallistumaan keskusteluun.

5.3 Valokuvan ja valokuvaamisen käytön haasteet perhetyössä

Haasteita valokuvan käyttöön lastensuojelussa tuottavat vaitiolovelvollisuus ja salassapito. On myös tärkeää ja välttämätöntä, että on selkeät sopimukset ja suunnitelmat kuvien säilyttämisestä ja eteenpäin työstämisestä, tulostamisesta ja kuvien hävittämisestä työskentelyn jälkeen.

Valokuvaamisen kanssa työskennellessä tulee muistaa hoitaa lupa valokuvaamiselle ja niiden käytölle kuntoon asiakasperheiden kanssa. Työyhteisössä olisi hyvä tehdä valmiiksi kirjallinen lupalappu koko prosessia koskevaksi.

Isona haasteena koen asiakkaiden rikkonaisen ja ongelmallisen menneisyyden, jolloin asiakkaan itsetunto ja luottamus ovat heikkoja ja näin heidän saattaa olla todella vaikeaa ja epämukavaa olla kuvattavana. Valokuvaaminen saattaa herättää tunteen siitä, että heitä arvostellaan ja katsotaan kriittisesti. Oman kuvan katsominen voi myös tuntua kisalliselta, jos ihminen näkee itsessään vain virheitä ja epäonnistumista. Asiakkaiden kanssa vanhojen kuvien katselu saattaa nostaa voimakkaita muistoja ja tunteita pintaan, jolloin työntekijän tulee olla valppaana tilanteessa, jotta tilanne ei riistäydä käsistä.

5.4 Johtopäätökset

Tärkeää olisi, että lastensuojelutyössä lapsen oma ääni tulisi kuultua ja lasten omat kokemukset ajatukset sekä tuntemukset tulisivat esiin, niin työntekijälle kuin omille vanhemmilleen sekä muille lapsen elämässä oleville ihmisille. Lasten ja aikuisten välinen kieli eroaa paljon toisista. Aikuisten kieli voi olla haastavaa ja huonosti ymmärrettävää lasten näkökulmasta. Lapsen on vaikea pukea sanoiksi omia ajatuksiaan, tunteitaan, tarpeitaan ja toiveitaan. Lapsen on haastavaa ja vaikeaa puhua omista huolistaan ja murheistaan, mutta jos asioita saa tarkastella etäämmin valokuvan kautta, tilanne voi tuntua helpommalta. Kun asiaan liittyy konkreettisesti kuva, on sen avulla mahdollista käydä dialogia jopa ilman sanoja, mikä auttaa saamaan lapsi mukaan vaikuttamaan hänen omiin asioihinsa.

Valokuva ja valokuvaaminen, toimii lastensuojelutyössä hyvänä työvälineenä, sillä se auttaa hahmottamaan tilannetta, selittämään asioita, ymmärtämään ja jäsentämään perheiden arkea ja elämää. Kuva toimii myös muistilistana ja auttaa huomaamaan työskentelyn etenemistä sekä auttaa ottamaan esiin vaikeitakin asioita. Myös asiakkaan on itse helpompi havaita puutteita ja kehittämiskohtia kuvasta ja näin havahtua itseomien haasteidensa kohdalla.

Valokuvatyöskentelyssä perheen kanssa tulee muistaa herkkyys. Tämän kaltainen työskentely voi olla perheelle täysin uudenlainen ja jopa pelottava kokemus, sillä perhe voi kokea omien ongelmien tulevan liiankin näkyviksi valokuvissa. Perheelle tulee kertoa työskentelyn motiiveista ja tavoitteista, jotta he oivaltavat menetelmän annin ja saavat enemmän menetelmästä ja sen tuottamista kokemuksista ja tiedosta. Työskentely tulee aloittaa pienin askelin, vähitellen perhe siihen totuttaen, sensitiivisesti edeten. Ohjaajan oma innostus tekemiseen ei saa jyrätä perheen ääntä, mutta sopivassa suhteessa ohjaajan oma innostus antaa myös perheelle rohkeutta ja intoa lähteä kokeilemaan uudenlaista työskentelytapaa.

6 POHDINTA

Opinnäytetyömatkani oli mielenkiintoinen ja antoisa. Mitä enemmän työhöni syvennyin ja rohkeasti antauduin työni vietäväksi, sitä enemmän työstäni innostuin. Itse sain erittäin hyvän kokemuksen voimauttavasta valokuvasta omalla valokuvauskurssillani. Koin, kuinka voimauttavaa ja eteenpäin vievää voikaan olla valokuvaamisen ja valokuvan käyttö. Nämä kokemukset rohkaisivat ja innostivat minua lähtemään opinnäytetyössäni jalostamaan ideaa työvälineeksi.

Olen pitkään suunnitellut käyttäväni työssäni taidelähtöisiä menetelmiä. Opinnäytetyöni tekeminen antoi minulle hyvän sysäyksen lähteä kokeilemaan valokuvaamista ja valokuvaa työvälineenä lastensuojelussa. Olen tyytyväinen rohkeudestani kokeilla jotain uutta ja erialista työtapaa asiakkaiden kanssa tehdessä perhetyötä. Toteuttamani valokuvausprosessi antoi minulle varmuutta ja uskoa toimivasta työskentelytavasta lastensuojelussa. Prosessin onnistuminen antoi minulle rohkeutta ja intoa lähteä kokeilemaan myös muita taidelähtöisiä ja luovia menetelmiä. Tällä hetkellä puhkun intoa uusien menetelmien käyttämiseen.

Aluksi koin haastavana sensitiivisen työskentelytavan valokuvausprosessissa, sillä olen koulutuksen myötä tottunut tekemään tarkat suunnitelmat ja ennakkovalmistelut ohjauksille. Nyt työskentelin tilanne herkästi, poikaa kuunnellen. Annoin kuvaushetkien ja niistä nousevien asioiden kuljettaa projektia eteenpäin ja reagoiden tilanteisiin juuri sellaisina kuin ne tulivat vastaan. Koen että poika tuli aidosti oman itsensä nähdyksi ja kuulluksi. Vältin asettamasta ennakkoasenteita ja ennakkoluuloja tulevia tilanteita kohtaan. Pysin pitämään itseni herkkänä ja avoimena joka tilanteessa.

Ohjaustoiminnan artonomina pystyn hyödyntämään laajaa tuntemusta ja osaamista taidelähtöisistä menetelmistä, jotka tuovat välineitä ilmaista asioita muutenkin kuin puheen avulla. Taidelähtöiset menetelmät saattavat antaa asiakkaille mahdollisuuden ilmaista ja tutustua itseensä uudellaisiin keinoin. Perhetyötä tehdessä olen huomannut asiakkaiden kyllästyneen jatkuviin keskusteluihin. Olen myös huomannut, että tekemisen kautta asiat ratkeavat ja selviävät paremmin kuin pelkästään puhuen. Uudenlaiset toiminnalliset ja taidelähtöiset menetelmät ovat siis käyttökelpoisia lastensuojelussa ja perhetyössä.

Tulevaisuudessa tulen käyttämään valokuvaamista työvälineenäni perheen kanssa työskennellessäni. Aion käyttää otettuja kuvia perheen kanssa työskennellessä, sekä työstämme otettuja kuvia erilaisin taiteen menetelmin.

LÄHTEET

Bardy, M. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Tampere: Juvenes Print-Suomen yliopistopaino oy.

Hentinen, H. 2013. Valokuvatyöpaja. luentomateriaali. [viitattu 10.5.2014].

Lastensuojelulaki 417/2007 [viitattu 18.5.2014]
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulaki)

Sosiaaliportti [viitattu 26.5.2014] <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/avohuolto/muuttukitoimet/perhetyo/>

Hughes, A. 2006. Tie traumasta tervehtymiseen. Rakkauden herättäminen syvästi vaurioituneissa lapsissa. Tampere: PT-kustannus.

Janhunen, T. 2006. Voimatarina nuorisotyössä. Helsinki: Nuorisoesiankeskus.

Känkäinen, P. 2004. Nuoruus ja koulukoti. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Känkäinen, P. 2006a. Lapset ja sosiaalityö. Kohtaamisia, menetelmiä ja tiedon uudelleen arviointia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Känkäinen, P. 2006b. Taidelähtöiset työmenetelmät lastensuojelussa. Forsberg, H., Ritala - Koskinen, A. & Törrönen, M. Lapset ja sosiaalityö. Jyväskylä: WS Bookwell Oy.

Lastensuojelulaki 417/2007. Finlex [viitattu 6.5.2014]. Saatavissa:
[http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search\[type\]=pika&search\[pika\]=lastensuojelulaki](http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search[type]=pika&search[pika]=lastensuojelulaki)

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Finlex [viitattu 6.5.2014]. Saatavissa:
[http://www.flex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search\[type\]=pika&search\[pika\]=laki%20sosiaalihuollon%20asiakkaan%20asemasta%20ja%20oikeuksista](http://www.flex.fi/fi/laki/ajantasa/2000/20000812?search[type]=pika&search[pika]=laki%20sosiaalihuollon%20asiakkaan%20asemasta%20ja%20oikeuksista)

Moss, M. 2009. Child and family social work. Australia: Blackwell Publishing Ltd.

Puonti, A., Saarnio, T., Hujala, A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö- The Loveliest Girl in the World. Helsinki: Blink Entertainment oy.

Savolainen, M., Piironen, L. Leikin pikkujättiläinen. 2004. Helsinki: Werner Söderström Oy.

T. Heikkilä, L. Palotie, & I. Taipale (toim.), Mieli ja taide. 2000. Vantaa: Mielenterveyden keskusliitto